

75 éves a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet

Kovács Sándor

Az Egyetemi Fokú Protestáns teológiai Intézet megszervezését az 1950-1951. tanévben megjelent évkönyv „korszakalkotó egyházi és teológiai eseményként” jellemezte. 1948-ban a Román Népköztársaság egyházai valóban korszakhatárhoz érkeztek, ezt minden egyház és felekezet érzékelte. A szovjet mintát követő kommunista és ateista új világrend teljes mértékben átrendezte a négy évszázados protestáns iskolarendszert és a lelkészképzést is.

1948. augusztus 3-án a 175. sz. dekrétum kimondta, hogy a közoktatás megszervezése kizárólag az állam hatáskörébe tartozik. A 176. sz. dekrétum államosította a felekezeti iskolákat.

Augusztus 4-én a 177. számú törvény rendelkezett a felekezetek lelkészképzéséről. A 49. artikulus kimondta, hogy a Román Népköztársaságban az ortodox egyháznak a papság képzésére két egyetemi szintű teológiai intézete lehet. A protestáns egyházak – a református egyház, az ágostai hitvallású evangélikus egyház (német), a zsinatpresbiteri evangélikus (magyar) egyház, valamint az unitárius egyház – egy egyetemi szintű intézetet hozhattak létre a felekezetek szerinti szakokkal vagy karokkal.

Protestáns egyházaink testületei és vezetői az adott körülmények között a legbölcsebben cselekedtek, amikor hosszú tárgyalás után elfogadták „a népi demokratikus kormányunk által nyújtott lehetőséget.” Vásárhelyi János református püspök a közös intézményalapítás nagy feladatát így foglalta össze: „A Krisztusban adott közösség lelkével kell keresnünk egyházaink együttes lelkészképzésére megoldást, vigyázva arra, hogy a közösségben és együtteségben mindenik egyház megtarthassa a maga, Isten lelke által formálta, sajátos egyéniségét”.

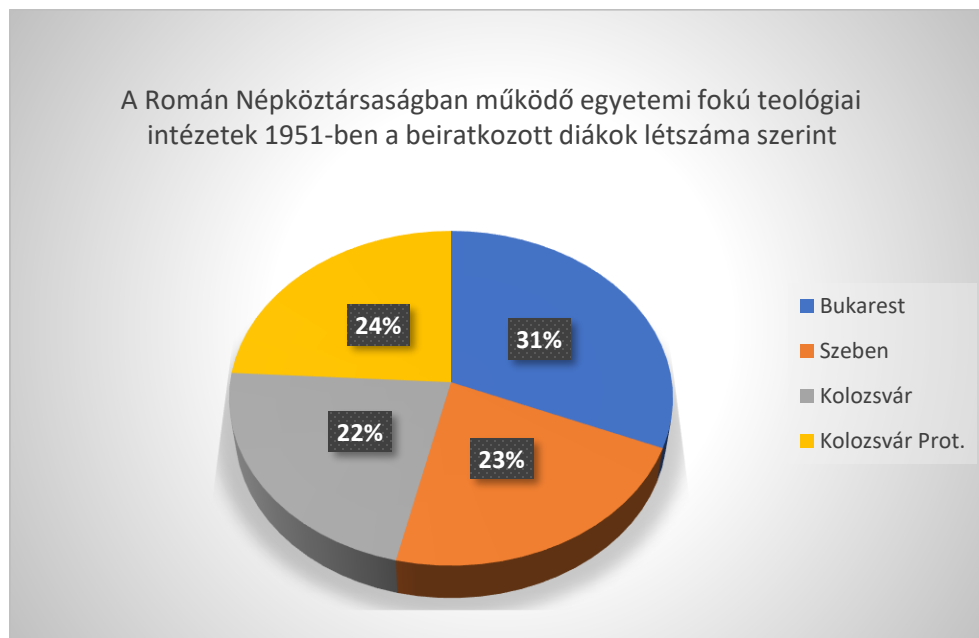
A közös tárgyalások nyomán megszületett szabályzat-tervezetet a Vallásügyi Minisztérium hagyta jóvá. A Hivatalos Közlönyben 1948. november 13-i keltezéssel megjelent a 42.898/1948 számú miniszteri határozat, amely kimondta három egyetemi szintű ortodox teológiai intézet és a „Román Népköztársaságban levő Protestáns Egyházak Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai Intézetének” megalakulását. Az egyetemi rangú ortodox teológiák Bukarestben, Nagyszébenben

és Kolozsváron, a protestáns teológiai intézet három tagozattal - református, evangélikus és unitárius – Kolozsvárott folytatta működését. A kolozsvári egyetemi fokú ortodox teológiai intézetet 1952-ben a minisztérium szemináriummal minősítette.

A vallásügyi minisztérium tanulmányi osztálya 1951-ben készített összesítő jelentése szerint a bukaresti egyetemi fokú ortodox teológián összesen 30-an oktattak: 17 professzor, 5 docens (conferentiar) 3 adjunktus (lector) 5 asszisztens. A szebenin 22-en: 11 professzor, 6 docens, 3 adjunktus és 2 asszisztens, a kolozsvárin is 22-en: 10 professzor, 5 docens, 3 adjunktus, 4 asszisztens.

Kolozsvári Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai Intézetben az 1951-es kimutatás szerint összesen 23-an tanítottak: 11 professzor és 12 docens.

A Kolozsvári Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai Intézet mind a beiratkozott diákok, mind pedig a tanárok létszámát tekintve a Román Népköztársaság második legnagyobb egyetemi fokú lelkészképző intézete volt. Az egyetemi fokú minősítés azt is jelentette, hogy csak érettségi oklevéllel lehetett a teológiákra beiratkozni.

Az egyetemi fokú teológiai intézetek professzorainak és személyzetének besorolás szerinti fizetését a Kultuszminisztérium biztosította. A minisztérium 1948-tól 1951-ig a fizetések mellett a dologi kiadásokhoz és a diákok ösztöndíjához is hozzájárult,

a mi intézetünk esetében ez az 1951-es évre kivetítve az oktató és adminisztratív személyzet fizetésére havi 653.734 lejt jelentett, illetve 20 diák számára havi 1500 lej ösztöndíjat. A dologi kiadásokhoz és a diákok ösztöndíjához való hozzájárulás minden évben változott, de százalékarányban az intézet költségvetésének mintegy 60-65% százalékát jelentette. A fennmaradó 35-40%-ot a diákok befizetéseiből és az alapító egyházak hozzájárulásaiból fedezték.

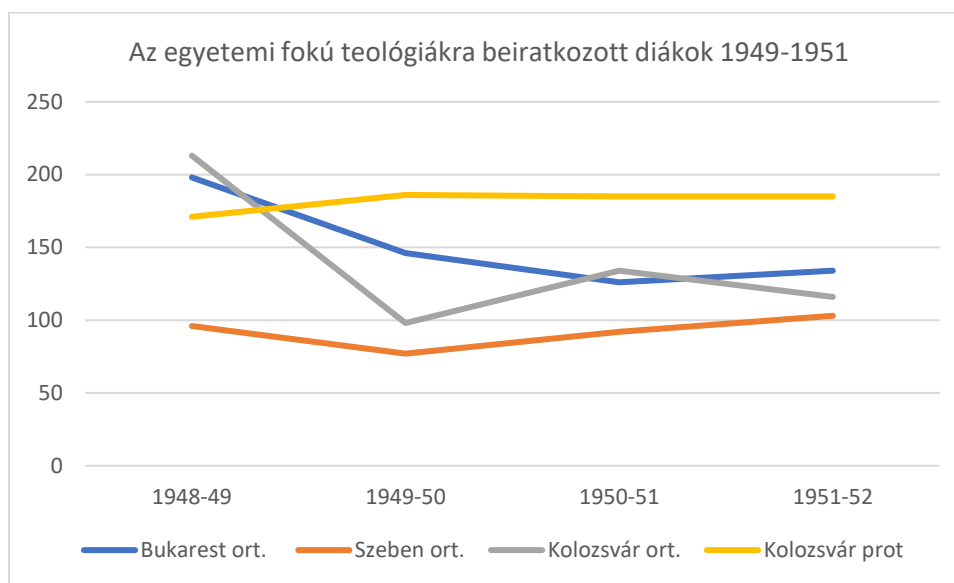
Az egyetemi fokú teológiai intézetek fölött a legfőbb felügyeleti jogot a 177/1948. rendelet értelmében a Kultuszminisztérium gyakorolta. A didaktikai és adminisztratív felügyeletet, a kultuszminisztérium ellenőrzése alatt a református, evangélikus és unitárius egyház főhatóságai gyakorolták. A felügyeleti jog azt is jelentette, hogy az 1948-1949-es tanévvel kezdődően a református kar négy tanárát nyugdíjazták Tavaszgy Sándort, Imre Lajost, Nagy Gézá és Gönczy Lajost.

A tanmenetet a felekezetek javaslatára az illetékes egyházi hatóság és az Intézet jóváhagyása után a Kultuszminisztérium tanügyi osztályára terjesztette, itt szükség szerint igazítottak rajta, majd a Minisztérium és az egyházak által elfogadott tantervet életbe léptették.

Az egyetemi fokú protestáns teológiai Intézet szabályzata értelmében a lelkészi oklevelet öt év teológiai tanulmányozás és gyakorlat után lehetett megszerezni. Az öt év három ciklusra oszlott: 1-2. év után a hallgatók alapvizsgát tettek. A sikeresen vizsgázók megkezdték a 2. ciklust, majd a 3-4. év elvégzése után került sor az ún. I. lelkészképző vizsgára vagy szakvizsgára. Diákzsargonban ez volt az ún. kispapi vizsga. E vizsga alapján nyertek egy évre lelkészjelölti státust, és kezdték meg az egyházi gyakorlatot. Az 5. év elvégzése után állhattak a II. lelkészképző vizsgára, és szerezhettek „nagypapi” oklevelet.

Az új Intézetben mindhárom karon 1948 őszén kezdődött meg az oktatás, de az ünnepélyes megnyitásra csak 1949. február 25-én, egy pénteki napon került sor, itt a díszteremben. Vásárhelyi János református, Friedrich Müller evangélikus és Kiss Elek unitárius püspökök beszéde után Maksay Albert rektor beszélt. Az ünnepséget a Kultuszminisztérium államtitkára, dr. Petre Manu zárta be, aki egyebek mellett a következőket mondta: „a népi demokrácia biztosítja a vallás és lelkiismereti szabadságot, de ez nem jelenti azt, hogy a vallás álarca alatt meghúzódhassanak a nép ellenségei, akik meg akarják hiúsítani az ország gazdasági újjáépítését, és az új társadalom megteremtését...”

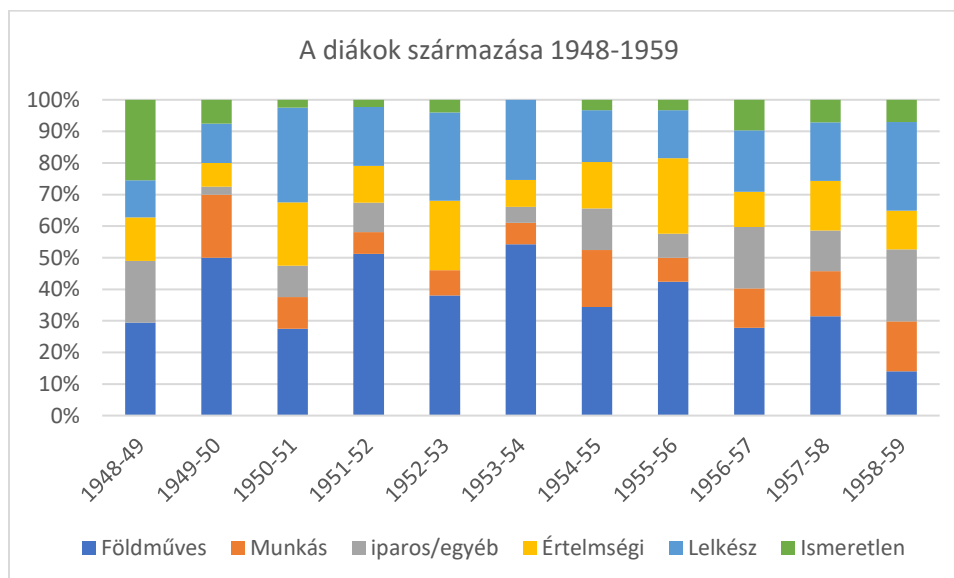
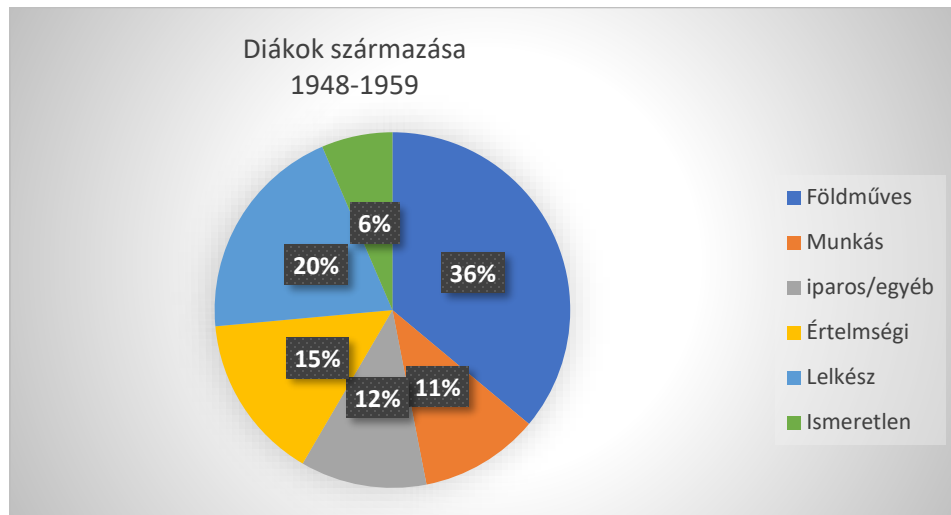
A sztálinista népi demokrácia nehéz feladat elé állította a tagozatokat. A szovjet típusú ateista állami ideológiával nehezen volt összeegyeztethető a felekezetek hitvallása és tanítása, a protestáns lelkészi pálya ennek ellenére is vonzó maradt. A diáklétszám alakulása 1948-tól 1952-ig a protestáns teológiai intézetben egy enyhén emelkedő majd állandósuló trendvonalat mutat nagyobb kilengések nélkül. Ha ezt az ortodox teológiákkal összehasonlítjuk szembetűnő azok látványos létszámcsökkenése. Ennek egyik oka talán az lehetett, hogy az egyetemi fokú teológiai intézetekben való beiratkozás feltételül szabták az érettségit és itt úgy tűnik a protestánsok jobban teljesítettek.

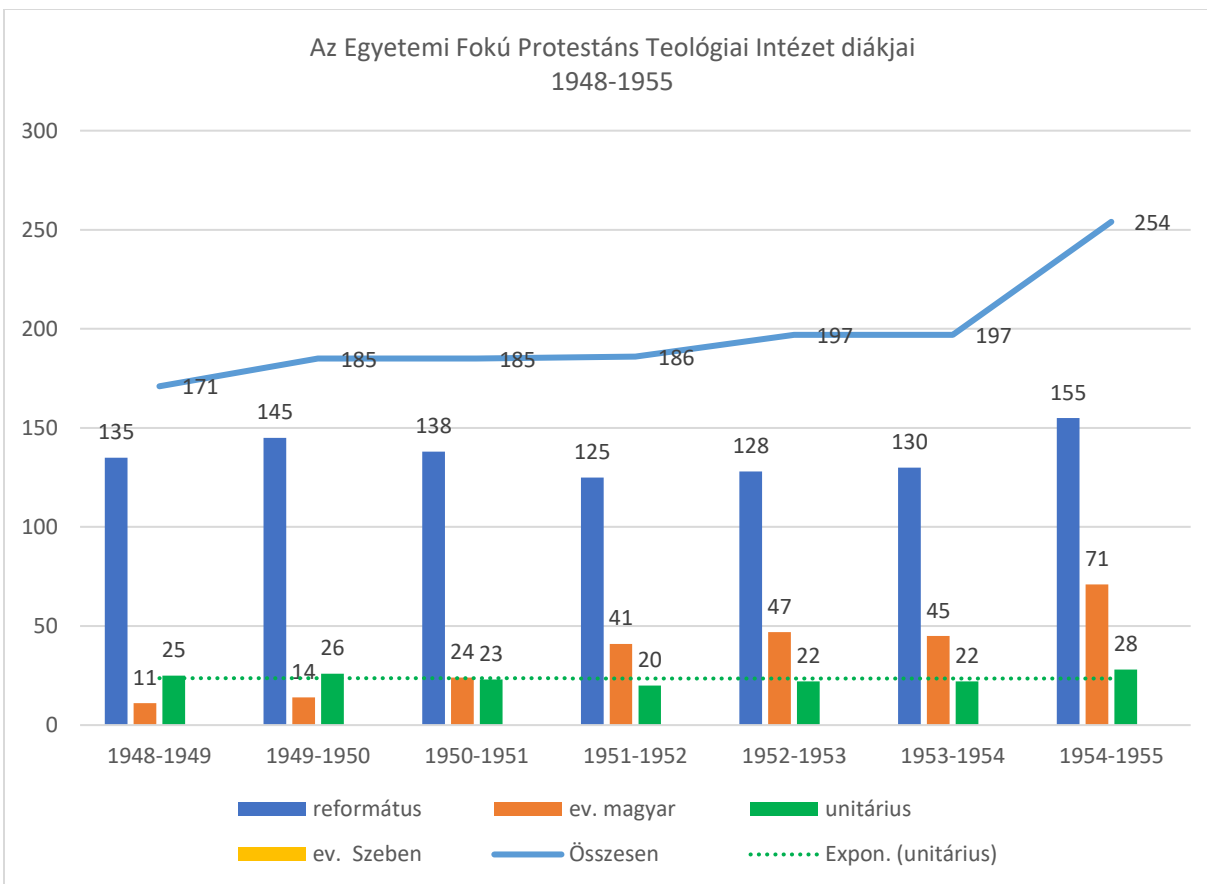
A protestáns teológiai intézetben az 1950-es évek második felében jelentősen megnőtt a diáklétszám. Az 1948-49-es tanévben összesen 171-en iratkoztak be a négy évfolyamra. A hallgatók számának alakulása évi bontásban az 1953-54-es tanévig enyhe emelkedést, majd 1954-55-ös tanévtől jelentős növekedést mutat. Az 1950-es évek Romániájában a kiéleződő osztályharc következményeként azok is lelkészi pályára kényszerültek, akik egyébként nem ezt választották volna hivatásuknak. Köztudott, hogy a felsőoktatási intézményekből kizárták mind a lelkészek, mind pedig a kulákok gyermekeit. A teológia befogadta őket is, és azoknak a kisjövedelmű kollektivisták és gyári munkások szülőknek a gyermekeiket is, akik anyagi okok miatt jelentkeztek a teológiára. A beiratkozási anyakönyvből nem derül ki minden esetben a szülők foglalkozása, de a vizsgált 1948-1959 időszakban a jelentkezők megoszlása a következő kategóriákat fedi le: Lelkipásztor, hivatalnok, kisiparos, munkás, értelmiségi (tanító, jegyző, tisztviselő), földműves. Ősz Előd

korábbi kutatásai alapján tudjuk, a református fakultáson 1895 és 1948 között is megfigyelhető volt egy fluktuáció a lelkész és földműves családból származók között. Az általa közzétett 53 év átlagát vizsgálva azonban azt látjuk, hogy a földműves szülők gyermekei 17%-át teszik ki a beiratkozottaknak, egyenlő arányban a lelkészgyermekekkel. 12% egyéb értelmiségi és 11% iparos, kereskedő stb. 11%-ról nincs adatunk.

Az általunk vizsgált, 1949-től 1959-ig tartó időszakban a földműves szülők gyermekeinek aránya 36%, munkás 11%, kisiparos 12%. A hallgatók 59% nem diplomás családból származott. 1948 után eltűnt a hivatalnok, magánzó és birtokos réteg.

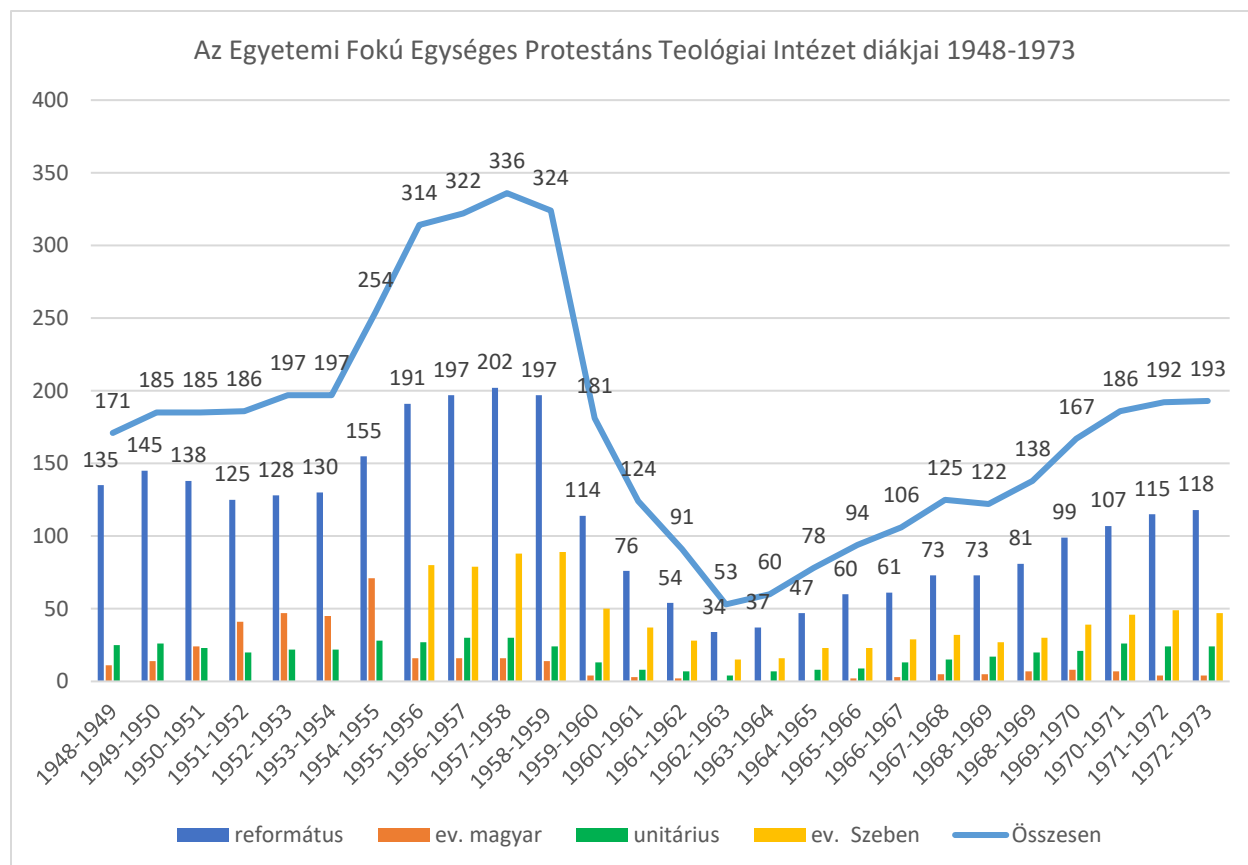
Felekezeti megoszlás szerint is érdekes képét kapunk a közös intézményről. A legnagyobb létszámú felekezet a református, őket követik az 1955-ig Kolozsvárott tanuló evangélikusok, magyarok és németek. Ez utóbbiak száma a magyar evangélikusokéhoz képest nagyon jelentős. Látszómat tekintve az unitárius kar a legszerényebb, de itt figyelhető meg a legkisebb fluktuáció.

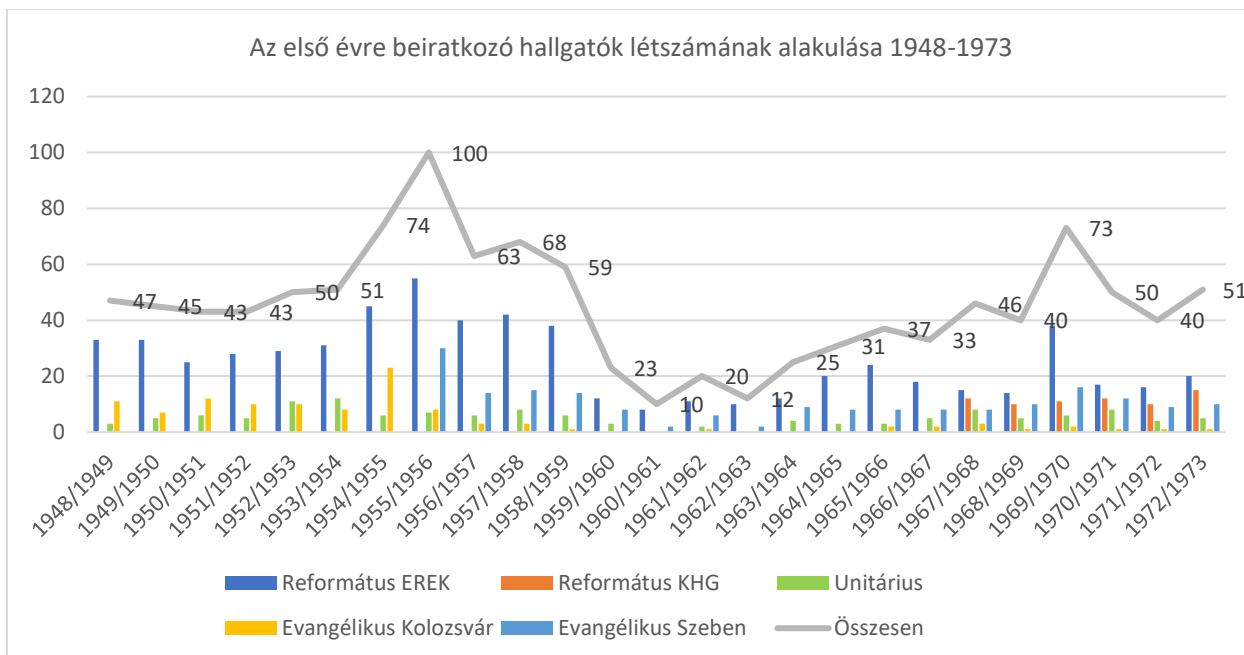
1955-ben az addig Kolozsvárott működő evangélikus kar minisztériumi engedélyezés után Szebenbe tette át székhelyét, diákjai is itt tanultak, a szebeni evangélikus ágazat azonban a közös teológia része maradt a 2000-2001-es tanévig.

Az intézet élete az 1956-os magyarországi forradalom után megváltozott, az ezt követő megtorlásokat mindhárom kar megérezte. Összesen 21 diákot és segédlelkészt tartóztattak le és ítélték el. Az unitárius karon a diákok mellett három teológiai tanárt is letartóztattak. A politikai perek és ítéletek után a szervezeti és strukturális váltás is történt. 1959-ben az ún. Kultuszdepartament nyomására átszervezték az Intézetet és megszüntették az önálló karokat. Így jött létre a Kolozsvári Egyetemi Fokú Egységes Protestáns Teológiai Intézet. Az addig külön

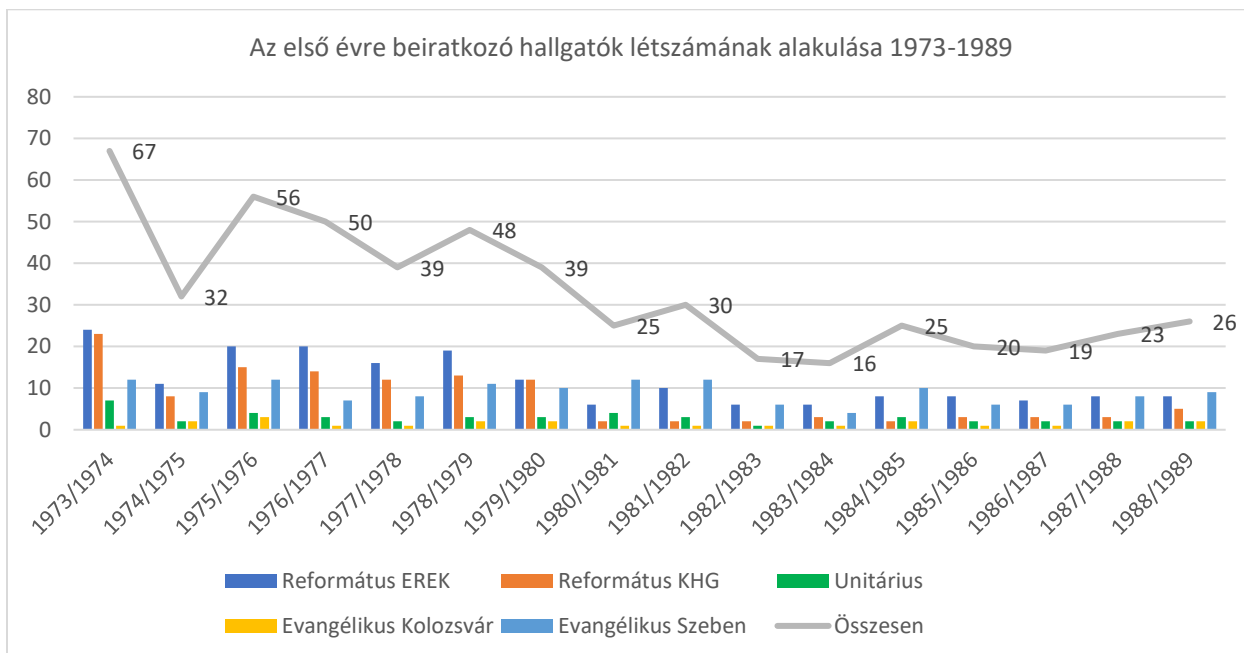
bentlakásban lakó unitárius diákokat is ebbe az épületbe költöztették és itt laktak az 1973-74-es tanévig, az oktatás is kizárólag az intézet falai között zajlott.

A beiskolázási szám, egy korábbi megállapodás szerint a szolgálatban levő protestáns lelkészek számát vette alapul és annak 4%-a volt beírható az első évre. 1961-től az Állambiztonsági Szolgálat (Szekuritáté) egyik célkitűzése volt a teológiai hallgatók számának korlátozása. A felekezetekre nehezedő nyomás és a megfélemlítés következményei az 1961-től az 1967-68-as tanévig éreztették hatásukat. Ezután a diáklétszám stabilan emelkedett 1972-73-ig, de a '70-es évek második felétől, majd a nyolcvanas évektől újabb jelentős csökkenés tapasztalható.

A nyolcvanas évektől alkalmazott numerus clausus miatt a hallgatói létszám jelentősen csökkent. A két református egyházkerület 7-8 hallgatót vehetett fel, az unitáriusok 2-3, magyar evangélikusok 1-2 hallgatót.

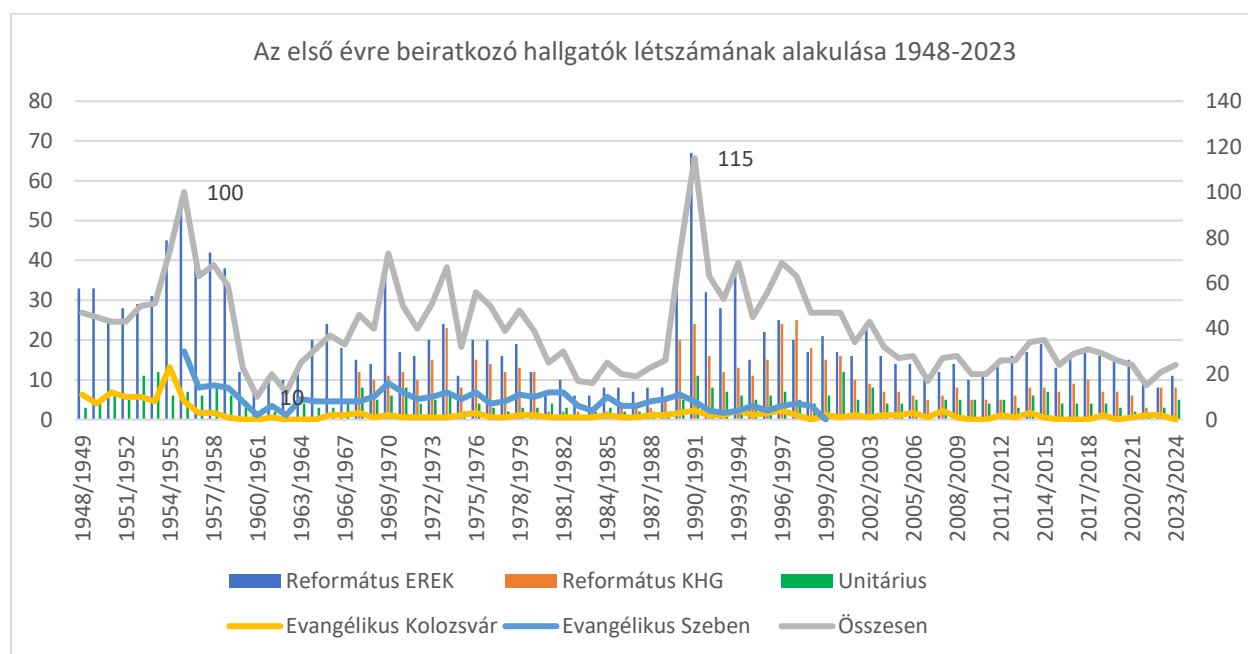

Az Intézet történetének része az is, hogy az 1974-75-ös és 1975-76-os tanében öt baptista és két adventista hallgató is beiratkozott. A Hollandiából érkező diákok

külön színfoltja voltak a Protestáns Teológiai Intézetnek. 1982-től 2003-ig 6 holland vendéghallgató tanult Kolozsvárott.

Az 1984-85-ös tanévtől a lelkészképzés színvonalának emeléséért a teológiai hallgatók tanulmányi idejét az addigi 4 évről 5 évre emelték. Az ekkor készült új szabályzat írta elő az I-IV. évfolyamoknak a kötelező nyári 6 hetes gyülekezeti gyakorlatot. A hallgatók korábban is végeztek nyári gyakorlatot, a hat hetes gyakorlat tulajdonképpen korlátozás volt.

Az Intézet életében az 1989 után újabb változás állt be, az 1990-es évektől ismét több hallgatót lehetett beiskoláztatni, az 1990-1991-es tanévben ez 115 elsőéves diákot jelentett. Ez volt minden idők legnagyobb első évfolyama.

A rendszerváltás után a fenntartó egyházak püspökei többször is tanácskoztak az Intézet jövőjéről. Az ágostai hitvallású lutheránus egyház úgy döntött, hogy a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet szebeni kara csatlakozik a Lucian Blaga Egyetemhez és ott hoz létre önálló állami fakultást. A magyar protestáns püspökök amellet döntöttek, hogy fenntartják a református, unitárius és evangélikus karral működő Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetet. 2009-ben hosszas és alapos előkészítő munka után került sor az Intézet akkreditálására. A Romániai Felsőoktatás Minőségét Ellenőrző Bizottság 2020-ban a legmagasabb minősítéssel akkreditálta az Intézetben folyó képzést.

2010-ben a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben folyó erdélyi református, evangélikus és unitárius lelkészképzés is Magyar Örökség Díjban részesült. A Magyar Köztársaság 2012-től a nemzeti intézmények között tartja számon a KPTI-t és jelentős anyagi támogatásban részesíti, amiért e helyről is köszönetet mondunk.

Visszatekintve Protestáns Teológiai Intézet elmúlt 75 évére Jákob fiának Józsefnek szavai jutnak eszünkbe: „rosszat terveztetek ellenem, de Isten terve jóra fordította azt, hogy úgy cselekedjék, ahogyan az ma van, és sok nép életét megtartsa.” (1Móz 50,20). Milyen szépen cseng össze a mai ige a Lukács 1,76-77 az ószövetségi tanítással. Isten azért fordítja a rosszat jóra, hogy sok nép életét megtartsa, minket pedig arra küld, hogy a népet az üdvösség ismeretére tanítsuk.

„Az örökkévalóság királyának, a halhatatlan és láthatatlan, egyedülvaló Istennek legyen tisztelet és dicsőség mindörökkön-örökké. Ámen.” (1Tim 1,17).

